

Doktor Hanımın Şapkaları

Bir koleksiyoner hekim;

Prof. Dr. Filiz Avşar

  Mete Generaloğlu

Koleksiyoner deyince akla öncelikle, çok kıymetli ve pahalı tablolar ya da müzayedelerde kimde kalacağı merak konusu olan antıklar geliyor. Elbette bu birbirinden güzel parçalarla oluşturulan koleksiyonlar çok değerli ve özel. Ancak koleksiyonerliğin öne çıkması ve çıkarılması gereken başka bir misyonu daha var; kültürü yaşatmak ve aktarmak. Toplum kültürünün sürekliliği, o toplumun kültürüne sahip çıkması ve bilge kişilerin bu kültürü nesilden nesile aktarması ile mümkün. Bu kimi zaman bilimsel bir çalışma ile kimi zaman da imkânlar ölçü-

sünde amatörce de olsa bireysel çabalarla gerçekleşebiliyor. Kendi özüne sahip çıkmanın önemini kavrayanlar, toplumsal kültürlerini yaşatmak ve tanıtmak için çalışıyor. Bundan da maddi çıkar değil, manevi kazançla mutlu oluyor.

Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği Şefi Prof. Dr. Filiz Avşar da bu manevi hazza gönül verenlerden. Prof. Dr. Filiz Avşar, başarılı hekimlik yaşamının yanı sıra, Türk kültürüne olan merakı ve bu kültürün bir parçası olan şapkalarla oluşturduğu koleksiyonu ile de ilgi çekiyor.

Kültür - Sanat / Röportaj

Prof. Dr. Filiz Avşar, dünya üzerinde yaşayan Türk topluluklarının geçmişte kullandıkları, günümüzde de kullanmakta oldukları şapkalardan bir koleksiyon oluşturuyor. Avşar'ın koleksiyonunda şimdilik Türkiye ve Türkiye dışında yaşayan Türk toplumlarının şapkalardan oluşan 150 parça bulunuyor. Bu ilginç koleksiyonun öyküsünü Sayın Avşar bizlerle paylaştı.

- Şapkalara olan merakınız nasıl başladı?

Yerel kültürleri, onları araştırmaya, incelemeye ve tanımaya çalışmaya büyük bir merakım var. Bu koleksiyon yerel kültürlere merakımın bir parçası olarak başladı. 1991 yılında Sovyetler Birliği dağılmadan önce Azerbaycan'a yaptığım bir ziyaret sırasında hatıra olarak birkaç değişik şapka almıştım. Daha sonra bu konuya ilgim arttı, şapkaları toplamaya ve onlar hakkında bilgi edinmeye başladım.

- Şapkaları odanızda sergilemenizin özel bir nedeni var mı?

Zaman içinde aldığım şapka sayısı artınca, bunları odama asmaya karar verdim. Çünkü evde bunları asmaya yer yoktu. Şapkalar kültürün önemli bir parçasıdır. Bunları başkalarının da görmesinin faydalı olacağını düşündüm. Bu kültürü diğer insanlarla paylaşmak için şapkaları bu şekilde sergilemeye karar verdim.

- Koleksiyonunuzda değişik coğrafyalardaki Türk halklarının kullandığı şapkalar bulunuyor. Nasıl topluyorsunuz şapkaları?

Türk kültürü aslında çok zengin, geniş. Bu kültür içerisinde benim topladığım sadece Türk şapkaları. Şapkalar sadece Türkiye içerisinde değil. Türkiye dışında bulunan Türk toplumlarının da şapkaları koleksiyonum içerisinde yer alıyor. Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Afganistan, Trakya ve Anadolu içerisinde topladığım şapkalar var. Şapkaları eğer o ülkeye veya yöreye kendim gittiysem, kendim temin etmeye çalışıyorum, bir

kısmını böyle topladım. Bir kısmını ise koleksiyonculardan ve antikacıardan aldım. Türk Cumhuriyetleri'nden gelen giden tanıdıklarım olursa, ücreti mukabilinde onlara getirtiyorum. Bu arada, benim koleksiyonumu görüp beğenen ve kendilerinde de bu kültüre ait farklı şapkaları olanlardan hediye gelenler oluyor. Bu şekilde destek verenlere de teşekkür ediyorum.

- Bu işe başladığınızda Türklerin şapka kültürünün bu kadar geniş bir yelpazeye sahip olduğunu tahmin ediyordunuz mu?

Şu anda koleksiyonumda 150 şapka var. Tamamı Türk şapkası. Yüz elli şapkanın çok fazla olduğunu düşünen, koleksiyonu görüp beğenen çok sayıda kişi olmasına rağmen, bu sayı bizim kültürümüzdeki şapka sayısının çok çok altında. Ben de bu işe başladığımda aslında bu kadar zengin bir içerik olduğunu düşünmemiştim. Ama topladıkça, bu zenginliğin içerisinde koleksiyonumu genişletmeyi yeterince becerebilir miyim, diye endişelenmeye başladım. Şu anki ilgim amatör düzeyde denebilir. Ama ileride bu koleksiyon genişlerse, bunları daha profesyonel olarak tasniflemek, yerlerini ve dönemlerini listelemek mümkün olabilir.

- Size ilginç gelen, isteyip de sahip olmadığınız bir şapka var mı?

Çok ilginç şapkalar var. Baktığınız zaman, örneğin; Sibiryadaki Türk gruplarında; Yakut'larda, Saka'larda, Hakas Türklerinde çok farklı şapkalar var. Bir iki metre boyunda oyma tahtalardan tutun da heykellere kadar çok ilginç şapkalar var. Bu şapkalardan satın alamadım. Çünkü bu Türkler Şaman inancına sahipler. Bu inanca göre kişiler kendi giydikleri kıyafetleri bir başkasına satmıyor veya hediye edemiyorlar. Alıp koleksiyona katmak istemişim, ama benden özür dilediler. Bir jest olarak beni kendi inançlarına göre kutsadılar, bana dualar okudular, ama şapkalarını özür dileyerek vermediler.

- Koleksiyonunuzda sizin en çok beğendiğiniz parçalar hangileri?

Polonya'daki Tatar Türklerinde çok değişik şapkalar var. Bunlar tahtadan oyma şapkalar. Onlar da çok muhteşem. Ayrıca, Türkmenistan'dan gelen metallere süslü şapkalarım var. İlk bakıldığında savaş şapkaları gibi görünüyor ama bunlar düğünlerde, günlük hayatta kullanılan şapkalar. Koleksiyonumda çok özel bir şapka daha var. Bu Kuzey Afganistan'daki Türklerin Buz Kaşı oyunu oynarken kullandıkları bir şapka. Buz Kaşı Türklerine mahsus, atlar üzerinde oynanan ve at üzerinde hızla giderken yerde duran ölü bir buzağıyı, keçiyi ya da koyunu kapma oyunudur. Bu şapka, sadece bu oyunu oynarken kullanılan, kenarı vizon, orta kısmı astragan bir şapkadır.

- Toplumların kültürlerinde üretilen pek çok nesnenin günümüze bazı anlatımları taşıdığını biliyoruz. En azından konuyla ilgili profesyonellerin anlatımlarından öğreniyoruz. Şapkaların da böyle anlatımları var mı? Şapkalar neler söylüyor bize?

Türk dünyasında aslında şapkaların anlamları var. Biz artık bunlardan çok uzaklaşmış durumdayız. Dünya globalleşti diyoruz, küreselleşti diyoruz. Bütün dünyanın kıyafeti ortak olmaya başladı. Aslında biz kendi kültürümüzü devam ettirsek çok daha güzel olacak. Çünkü Türklerde genç kızın şapkası, nişanlı kızın şapkası, evli kadının şapkası, çocuklu kadının şapkası, dul kadının şapkası bunlar hep farklı farklı. Yani şapka bakarak o kişinin sosyal statüsü konusunda fikir edinebiliyorsunuz.

- Şapkalarda kullanılan ve size ilginç gelen materyaller var mı?

Koleksiyona başladığımda çok değişik bir şey öğrendim. Bazı topluluklarda şapkalarda deniz kabukları kullanılıyor. Deniz kabuklarının nazar bozduğuna inanılmış. Onun için özellikle çocuk şapkalarında deniz kabukları bolca kullanılıyor.

Düğme yine aynı şekilde. Kırgız şapkalarında ise bolca keçe kullanılıyor.

Ayrıca, koyunun ince kıllarından elde edilen çok özel bir yünle yapılan şapkalar var. Dokunduğunuz zaman çok farklı bir hisse kapılıyorsunuz. O şapkayı Erzurum'da bulabilmek için karların içinde dolaşmadığım yer kalmamıştı. En sonunda bir seyyar satıcıda bulmuştum.

- Koleksiyonunuz için şu ana kadar ne kadar para harcadınız?

Şapkaları almak için ne kadar para harcadığımı hiç düşünmedim. Çok cüzi ücretler karşılığında aldıklarım da var, çok yüksek ücret ödediklerim de. Bir koleksiyonu parayla ölçmek ne kadar doğrudur, bilemiyorum. Ama manevi hazzı paha biçilemez.

- Koleksiyonunuzu sergilemeyi düşünüyor musunuz?

Belki ileride sayıları çok çok daha fazlaştığında bir sergi açabilir, hatta daha farklı bir şey yaparak bir müzeye bağışlayabilirim. Tabii bu benim bir doktor olarak tek başıma yapabileceğim bir iş değil. Bu işi profesyonelce bilen, kültür alanında uzman kişilerin desteği ile olabilecek bir şey. Ama bunun için daha çok zamana, daha çok şapkaya ihtiyaç var diye düşünüyorum.

- İnsanlar şapkalarınızı görüp incelerken neler hissediyorsunuz?

Şapkaların hepsini hastanedeki odamda bulunduruyorum. Çünkü evde asacak yerim yok. Burası bir müze değil elbette ki ama, burada olmasının, gelen giden kişilerin bunları görüp "Türklerin de farklı bir zenginliği varmış." diyerek ilgi göstermeleri benim için çok önemli. Şapka sayım az, belki denizde bir kum tanesi olabilir, ama insanlara böyle bir fikir vermesi benim için mutluluk vesilesi.

- Bizi kabul ettiğiniz ve sorularımızı yanıtladığınız için çok teşekkür ederiz.

Benim için zevkti, ben teşekkür ederim.